

Luděk Navrátil

Studentské spolky na brněnské univerzitě v letech 1968–1969. Příspěvek k vybraným otázkám

Období politického uvolnění v Československu v roce 1968 s sebou přineslo mnoho společenských změn v různých oblastech a úrovních. Jednotná mládežnická organizace Československý svaz mládeže (ČSM), řízená KSČ, se dlouhodobě potýkala s nefunkčností a nespokojeností svých členů.¹ V souvislosti se změnou politické situace se tak otevřela cesta pro vytváření nových mládežnických organizací. Mezi ně patřily i studentské spolky na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Brně (UJEP),² vznikající na jaře roku 1968 již jako zcela samostatné organizace.³

Tato studie se věnuje procesu demokratizace v roce 1968 a následnému nástupu tzv. normalizace na brněnské univerzitě, se zaměřením na vznik, vývoj a činnost fakultních studentských spolků, ve spojení s vybranými otázkami, které byly pro univerzitu v letech 1968 a 1969 z hlediska obrodného procesu jedněmi z nejzásadnějších. Patřilo mezi ně navrácení názvu Masarykova univerzita, obnovení právnické fakulty a rehabilitace studentů a pedagogů vyloučených z politických důvodů po únoru 1948. S ohledem na vývoj událostí na univerzitě i obecně je pro lepší přehlednost zvoleno členění textu na čtyři části. Jsou to aktivizace studentských spolků v období uvolňování poměrů od počátku roku 1968 do září téhož roku, vzestup studentského hnutí, postupný obrat situace, zahrnující projevy návratu k období před začátkem roku 1968 současně s ústupem veřejné činnosti spolků, a začátek „konsolidačních“ opatření na univerzitě od září 1969.

1 K tomu PAŽOUT, Jaroslav: *Mocným navzdory. Studentské hnutí v šedesátých letech 20. století*. Prostor, Praha 2008, s. 77–102.

2 V roce 1960 byla Masarykova univerzita vládním nařízením č. 120/1960 Sb. přejmenována na Univerzitu Jana Evangelisty Purkyně v Brně. Tento název jí zůstal až roku 1990, kdy přijala své původní jméno navíc s příponou v Brně, od roku 2005 se označuje již jen jako Masarykova univerzita. V této studii se vyskytuje dříve běžně používané označení „brněnská univerzita“.

3 Otázkou studentského hnutí v Brně v letech 1968–1971 se zabývala Martina Miklová ve své diplomové práci MIKLOVÁ, Martina: *Studentské hnutí v Brně v letech 1968–1971 (se zvláštním zřetelem k počátkům Spolku posluchačů filozofie)*. Masarykova univerzita, Brno 2005. Mimo obecného přehledu je přínosný hlavně podrobnější popis počátků Spolku posluchačů filozofie doplněný o svědectví pamětníků z řad jeho členů. Ze své diplomové práce následně autorka vycházela při zpracování článku MIKLOVÁ, Martina: Hnutí vysokoškolského studentsstva v Brně v letech 1968–1969. In: *Dvacáté století – The Twentieth Century*, 2009, roč. 4, č. 1, s. 160–174. Kulturně politické aktivitě Spolku posluchačů filozofie převážně od období listopadové studentské stávkové v roce 1968 se podrobněji věnoval Maxmilián Strmiska. STRMISKA, Maxmilián: Ke kulturně politické charakteristice Spolku posluchačů filozofie na Filozofické fakultě Brněnské univerzity (1968–1969). *Časopis Matice moravské*, 1994, roč. CXIII, č. 2, s. 313–327.

Východím podkladem pro studii se staly fondy spolků filozofické a přírodovědecké fakulty současně s fondy rektorátu a fakult brněnské univerzity, uložené v Archivu Masarykovy univerzity. Činnost spolku na lékařské a zčásti i spolku na přírodovědecké fakultě musela být rekonstruována z materiálů ostatních fondů. Tomu odpovídá i vlastní obsah studie, v níž se promítá hlavně působení spolku z Filozofické fakulty UJEP, jenž byl zároveň nejaktivnější.

Aktivizace studentských spolků

Počátkem roku 1968 byl stav fakultních výborů ČSM na brněnské univerzitě v období stadiu rozkladu, v jakém se nacházela celá tato organizace. Rostla vnitřní kritika, zvláště co se týká jejich nečinnosti a zkostratělosti, a mezi studenty se řešila otázka vzniku nové studentské organizace. Situaci výstižně zachycuje odpověď fakultního výboru ČSM při filozofické fakultě na dotaz studenta všeobecného lékařství Jiřího Šoba ohledně jejího stavu: *Stav ČSM na naší fakultě je neradostný, jak je o tom ochoten vypovídat kdokoli z početné obce studentské. Přesněji řečeno, současný fakultní výbor přejímá od svých předchůdců pečeť nositelů konzervatismu (leč žel nikoliv konzervatismu tvořivého, nýbrž ani neslaného, ani nemastného) a obrovité, nezměřitelné neschopnosti.*⁴ Reakce na tuto situaci na sebe nenechala dlouho čekat. Koncem února již brněnští vysokoškoláci aktivně debatovali o podobě a programu nové studentské organizace na školách. Dokazoval to i návrh její struktury, vypracovaný už v polovině března členy nově zformovaného Spolku posluchačů filozofie (SPF).⁵ Ve dnech 22.–23. března 1968 proběhla v Brně porada zástupců studentů českých a moravských škol, která rozhodla o vytvoření samostatné organizace vysokoškolských studentů.⁶ SPF vnímal její koncepci jako problematickou a zvláště se obával toho, že zůstane jen u změny názvu a struktura bude převzata od ČSM. Proto svolal na 27.–28. dubna sjezd moravských fakult, aby na něm bylo projednáno založení tzv. Moravského kolegia, v němž by se sdružovaly moravské fakulty. Kolegium se mělo stát buď součástí celostátní studentské organizace, kde by těžilo ze své pozice a v mnoha směrech získalo faktickou nezávislost, nebo představitelem samostatného Moravského svazu vysokoškolského studentstva. Pro organizaci a názorovou nejednotnost však k přijetí návrhu nedošlo. Proto se zástupci brněnských vysokoškoláků následující den dohodli na ustavení reprezentativního brněnského studentského orgánu – parlamentu – jako představitele všech brněnských vysokoškoláků, později nazývaného Brněnské studentské centrum.⁷

4 *Archiv Masarykovy univerzity* (dále jen AMU), f. Spolek posluchačů filosofie II (dále jen G 2), k. 1, sl. I., Odpověď Fakultního výboru ČSM na dotazy Jiřího Šoba, 25. 2. 1968.

5 Původně byl psán jako Spolek posluchačů filosofie, z důvodu sjednocení textu (mimo odkazů na zdroj) je uváděn jako Spolek posluchačů filozofie.

6 Svaz vysokoškolského studentstva Čech a Moravy vznikl na ustavujícím kongresu v Olomouci ve dnech 25.–26. 5. 1968.

7 AMU, f. G 2, k. 1, sl. I., Návrh na strukturu studentské organizace, 24. 3. 1968; tamtéž, k. 2, sl. XIII., Proč moravské kolegium?, nedatováno (duben 1968) a Moravský sjezd – resumé, nedatováno (duben 1968); URBÁŠEK, Pavel – PULEC, Jiří: *Kapitoly z dějin univerzitního školství na Moravě v letech 1945–1990*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2003, s. 207. Brněnský studentský parlament, též

Luděk Navrátil

Nejasnosti zpočátku panovaly ve vztahu mezi vznikajícími studentskými organizacemi a stále fungujícím ČSM. Brněnský Vysokoškolský výbor (VŠV) ČSM v tomto směru zaujal 7. března 1968 stanovisko podpořit jak vznik samostatné studentské organizace, tak spolupráci s novými fakultními organizacemi. Uznal také právo zastupců studentské organizace Filozofické fakulty UJEP účastnit se jednání vysokoškolského výboru na úrovni rovnocenného partnera.⁸

Na brněnské univerzitě se na jaře roku 1968 konstituovaly celkem tři fakultní studentské organizace. Bezsporu nejaktivnější z nich byl Spolek posluchačů filozofie na fakultě filozofické. Počátkem března o jeho založení usilovaly dva přípravné výbory studentů. V zájmu zachování jednoty fakulty při jednání s Vysokoškolským výborem ČSM se však dohodly na společném postupu. Dne 8. března došlo na projednání statutu studentské organizace a padly i dva návrhy na její název – Fakultní organizace Svazu vysokoškolských studentů a Spolek posluchačů filozofie.⁹ Již 12. března se uskutečnilo ustanovení SPF, do něhož vstoupilo prvních 108 členů. Výkonným orgánem se stalo devítičlenné prozatímní kolegium s tzv. 1. reprezentantem v čele, jímž byl zvolen student etnografie Jan Vodička. Nový spolek fungoval na principu nezávislé a samostatné organizace studentů a absolventů fakulty s cílem hájit zájmy a práva všech studentů, prosazovat zájmy svých členů ve správních a politických orgánech a podílet se na řízení fakulty. Obdobně se strukturovaly i další dva spolky na univerzitě (viz dále). Následující den zaslalo přípravné kolegium děkanovi fakulty Dušanu Jeřábkovi¹⁰ dopis, v němž ho seznámilo s ustavením spolku a vzneslo požadavek na obnovení akademických svobod a podíl studentstva na řízení fakulty. Současně vyšla zpráva o jeho vzniku v deníku *Mladá fronta*. Jeho členové také začali vydávat fakultní časopis *Ruch*,¹¹ v němž otiskli informaci o založení a plánované činnosti spolku. Dne 23. března 1968 podalo přípravné kolegium na Jihomoravský krajský národní výbor (KNV) žádost o schválení spolku jako právnické osoby a povolení jeho činnosti s působností v Jihomoravském kraji. Žádosti KNV vyhověl a 2. května stanov spolku schválil.¹²

označovaný Městský studentský parlament, se považoval za městské centrum a sdružoval zástupce všech fakult v Brně. Po vzniku Svazu vysokoškolského studentstva Čech a Moravy se stal jeho součástí a byl přejmenován na Brněnské studentské centrum (celý název byl Brněnské studentské centrum Svazu vysokoškolského studentstva Čech a Moravy). K tomu více *AMU*, f. G 2, k. 2, sl. XIV., Brněnské studentské centrum, zápisy 29. 4. 1968 – 28. 5. 1968 a korespondence s rektorem UJEP 9.–12. 7. 1968.

8 *AMU*, f. G 2, k. 1, sl. I., Závěry zasedání pléna VŠV ČSM v Brně ze dne 7. 3. 1968.

9 Název Spolek posluchačů filozofie navazoval na prvorepublikovou tradici. Tamtéž, Prohlášení přípravného výboru č. 1 k návrhům ke statutu nové studentské organizace, 8. 3. 1968.

10 Prof. PhDr. Dušan Jeřábek (1922–2004), děkan Filozofické fakulty UJEP v letech 1966–1969.

11 Všechny uvedené studentské fakultní časopisy a tiskoviny jsou dostupné ve fondech *AMU*, a to f. G 2, k. 2, sl. XIV. (*BULLETIN*) a k. 7 (*Ruch*, *Medik*, *Normalizace*, *Expik*) a f. Rektorát, nová manipulace (dále jen A 1), sign. A II, k. 7 (*Expik*). Časopisy nejsou vždy pravidelně stránkovány, pro zachování jednotnosti jsou však čísla stran vždy uvedena.

12 Předběžný souhlas s ustavením spolku dal děkan již 4. 3. 1968. Viz Spolek posluchačů filosofie. *Ruch*, 1968, č. 1, s. 3–7; *AMU*, f. G 2, k. 1, sl. I., Dopis zasláný děkanovi filozofické fakulty oznamující ustavení SPF, 13. 3. 1968 a Žádost o schválení SPF zasláná na Jihomoravský KNV, 23. 3. 1968; tamtéž, sl. II., Schválení stanov SPF Jihomoravským KNV, 2. 5. 1968; Spolek posluchačů filosofie ustanoven. *Mladá fronta*, 13. 3. 1968, s. 1.

Studentské spolky na brněnské univerzitě v letech 1968–1969

Vznik nové studentské organizace na přírodovědecké fakultě probíhal ve stejné době. Dne 14. března 1968 byl založen dočasný spolek s názvem RERUM NATURALIUM UNITAS a zformovalo se prozatímní přípravné kolegium. Na základě jeho činnosti došlo 2. dubna na valné hromadě k ustavení Spolku posluchačů přírodovědecké fakulty (SPPF), řízeného patnáctičlenným kolegiem. Spolek zaregistroval Jihomoravský KNV dne 2. května 1968, čímž se stal oficiální organizací, a následně byl přizván děkanem a správou fakulty ke spolupráci na jejím řízení.¹³

Složitější průběh mělo založení studentské organizace na lékařské fakultě. Problémy s jejím vznikem nezpůsobily překážky ze strany vedení fakulty, ČSM nebo místních úřadů, ale zdrženlivost a malá aktivita v řadách studentů. První pokus řešit situaci proběhl 4. dubna 1968 na valné hromadě posluchačů, která ovšem přinesla jen dílčí posun. O vypracování struktury spolku se totiž pokoušely dvě skupiny studentů, první v čele s Jiřím Vlkojanem a Vítem Popelkou, druhá s Pavlem Baranem. Situace se vyjasnila až na valné hromadě svolané na 15. května, kdy za přítomnosti děkana a některých členů bývalého Spolku československých mediků v Brně rozhodlo 106 studentů fakulty o založení Spolku brněnských mediků (SBM) a byl zvolen jeho sedmičlenný prozatímní výbor s předsedou Popelkou. Výbor následně vypracoval stanovvy spolku a došlo k jeho uznání kompetentními orgány jako plnoprávné organizace zastupující studenty lékařské fakulty.¹⁴

Vztah nově zformovaných fakultních spolků k ČSM nebyl příliš vřelý. Z velké části za to mohla jejich snaha přesvědčit současně i potenciální členy, že jsou samostatnými organizacemi a svou činností na fakultě i mimo ni budou pravým opakem pasivních fakultních výborů ČSM, které pro své členy dlouhodobě nic neudělaly. Současně s tím se řešila otázka, zda je možné členství ve spolku i svazu mládeže zároveň. Příkladem je SPF, který zpočátku dospěl k názoru, že ano, a 18. března 1968 jeho kolegium rozhodlo o vyslání zástupce s funkcí pozorovatele do Vysokoškolského výboru ČSM v Brně. Vybrán byl člen kolegia Ivo Řezníček, který paralelně zastával funkci ve fakultním výboru ČSM. Z jednání Řezníček přinesl zprávu, podle níž se výbor prohlašoval za reprezentanta všech brněnských škol. Na to kolegium SPF reagovalo téměř ihned, 20. března se od uvedeného prohlášení distancovalo a zaujalo stanovisko v tom smyslu, že v zájmu vyjádření postoje k svazu mládeže by v něm členové kolegia spolku neměli zastávat žádnou funkci. Důsledkem toho se dva jeho členové, Ivo Řezníček a Jiří Kříž, vzdali svých funkcí ve fakultním výboru ČSM.¹⁵

Všechny tři spolky spolupracovaly na řízení svých fakult a snažily se pro studenty vyjednat lepší podmínky například v otázce stipendií, kolejí, prodloužení zkuškové-

-
- 13 AMU, f. G 2, k. 1, sl. I., Zpráva o jednání přípravného kolegia dne 18. 3. 1968; tamtéž, f. Spolek posluchačů Přírodovědecké fakulty UJEP (dále jen G 3), k. 1, Zpráva k ustanovení a činnosti Spolku (sepsána mezi 2. až 23. 5. 1968).
- 14 ŠOB, Jiří: Etiologie přípravného výboru LF – UJEP. *Medik*, 1968, č. 4 (3. 5. 1968), s. 6–9; *Medik*, 1968, č. 5 (14. 6. 1968), s. 5. Datum registrace SBM není známé, v materiálech AMU se tato informace nenachází a fond Jihomoravského KNV uložený v Moravském zemském archivu v Brně je v současnosti nepřístupný.
- 15 AMU, f. G 2, k. 1, sl. I., Zpráva o jednání přípravného kolegia dne 18. 3. 1968 a Zpráva o schůzi přípravného kolegia dne 20. 3. 1968.

Luděk Navrátil

ho období atd. Mimoto zaměřily svou pozornost tam, kde univerzita a v souvislosti s tím i brněnská veřejnost utrpěly v poměrně nedávné době citelnou ztrátu. Šlo o přejmenování školy v roce 1960 a zrušení její právnické fakulty o deset let dříve.¹⁶ Oba požadavky mezi prvními inicioval SPF už v březnu 1968. Obnovu názvu Masarykova univerzita spolek poprvé zmínil na stránkách studentského časopisu *Ruch* 15. března – v článku o svém založení ji uvedl v plánu činnosti.¹⁷ Na jednání přípravného kolegia spolku 18. března byl jeho člen Milan Zubatý pověřen vypracováním obsahu návrhu pro návrat k původnímu pojmenování univerzity a obnovení právnické fakulty.¹⁸ Výsledkem byl dopis, který Zubatý zaslal 1. dubna rektorovi Theodoru Martincovi¹⁹ i děkanovi filozofické fakulty Dušanu Jeřábkovi a následně v plném znění vyšel i v *Ruchu*.²⁰ Kolegium SPF v něm předložilo dva výše zmíněné návrhy a požádalo o jejich projednání ve vědecké radě univerzity. Argumentovalo přitom tím, že právnická fakulta zanikla v roce 1950 hrubým administrativním zásahem, a zdůvodnění, že společnost bude potřebovat stále méně právníků, odmítlo jako chybné. Naopak odkazovalo na naléhavou potřebu zvýšení jejich počtu. V druhém případě pak uvedlo: *Přejmenování univerzity je svého druhu světový unikát. Považujeme ho však za ostudnou raritu. Domníváme se, že bylo (a bude) ctí naší univerzity nést jméno po tak významné osobnosti našich dějin, jakou byl náš první prezident T. G. Masaryk, a přejmenování, že bylo hrubým projevem neúcty k tradici českého a slovenského národa i k zakladatelům univerzity samé.* Pojmenování univerzity po J. E. Purkyňovi kolegium vnímalo jako určitý kompromis, který měl zabránit extrémnějším návrhům, jako například Univerzita Klementa Gottwalda.²¹ Navíc jeho jméno se dostalo dostatečné pocty už tím, že ho nese Československá lékařská společnost a je vyobrazen na insigniích Lékařské fakulty UJEP. Tyto argumenty ostatně v podobných formulacích průběžně zaznívaly od většiny jejich tehdejších zastánců.²² Za SPF se postavily i další dva studentské spolky. Dne 4. dubna 1968 zaslal SPPF dopis rektorovi vyjadřující souhlas s návrhy SPF a 8. dubna ho následovala přípravná skupina SBM, přičemž se opírala o podporu více než 200 posluchačů lékařské fakulty. Zveřejnění návrhů v tisku vyvolalo ohlas i v prostředí mimo

16 Právnická fakulta Masarykovy univerzity byla zrušena na základě usnesení předsednictva ÚV KSČ vládním nařízením č. 81/1950 Sb. z 27. 6. 1950. Hlavním důvodem její likvidace měla být nižší potřeba právníků. Skutečným důvodem bylo to, že i po masivních čistkách v pedagogických sborech právnických fakult v Praze, Brně i Bratislavě v letech 1948–1950 na nich zůstala část „předúnorových“ profesorů se značným vlivem na posluchače. Zrušení jedné z fakult tak umožnilo koncentrovat politicky spolehlivé učitele na zbylých dvou. K tomu více PULEC, Jiří – KALENDOVSKÁ, Jiřina: Právnická fakulta v letech 1945–1950. *Universitas*, 1997, roč. 30, č. 4, s. 24–33.

17 Spolek posluchačů filosofie. *Ruch*, 1968, č. 1, s. 3–7.

18 AMU, f. G 2, k. 1, sl. I., Zpráva o jednání přípravného kolegia dne 18. 3. 1968.

19 Prof. RNDr. Theodor Martinec, DrSc. (1909–1989), rektor UJEP v letech 1959–1969, děkan Přírodovědecké fakulty UJEP v letech 1952–1953.

20 Přetisk dopisu s návrhy SPF zaslaný rektorovi UJEP. *Ruch*, 1968, č. 2, s. 3–4.

21 Přejmenování Masarykovy univerzity na Univerzitu J. E. Purkyně v Brně skutečně vycházelo z uvedeného důvodu. Vědecká rada univerzity na zasedání 19. června 1959 vybrala z několika návrhů variantu Univerzita Klementa Gottwalda. Ministerstvo školství ho však neakceptovalo a vyžádalo si urychleně vhodnější návrh. Následně byl vybrán J. E. Purkyně; kdo přesně přišel s tímto návrhem, není jednoznačně známo.

22 AMU, f. A 1, k. 7, sign. A II, Dopis s návrhy SPF zaslaný rektorovi UJEP T. Martincovi, 1. 4. 1968.

Studentské spolky na brněnské univerzitě v letech 1968–1969

univerzitní půdu. Na rektorát univerzity přišlo množství dopisů jednotlivců, spolků i podniků z Brna a širokého okolí podporujících jejich uskutečnění a dovolávajících se co nejrychlejšího napravení těchto „křivd“.²³

Návrh na obnovení původního názvu školy přednesl 18. dubna 1968 na zasedání vědecké rady univerzity prorektor Milan Jelínek,²⁴ jenž se intenzivně zastával návratu Masarykova jména. Na základě materiálů, iniciativně připravených docentem Lubomírem Novým z Katedry dějin filozofie na filozofické fakultě, obsáhle zdůvodnil, proč by k němu mělo dojít. Návrh nicméně nezískal jednoznačnou podporu vědecké rady. Místo toho došlo k ustavení komise,²⁵ která měla záležitost posoudit a připravit k projednání na mimořádném zasedání vědecké rady univerzity v červnu. Očekávalo se, že do té doby předloží svá stanoviska také jednotlivé fakulty. Na prvním zasedání komise koncem dubna se za obnovu názvu postavili zejména zástupci filozofické a přírodovědecké fakulty. Nakloněn tomu byl i akademik Otakar Borůvka, poukázal však na prohlášení rektora, který uvedl, že se ve své funkci nemíní podruhé účastnit přejmenování univerzity. Děkani fakult lékařské a pedagogické, profesor Robert Hladký a docent František Frendlovský, zase požadovali, aby se nejdříve vyslovily vědecké rady fakult. Zástupce studentů Pavel Zezula z oboru všeobecného lékařství doporučil vysvětlit studentům význam Masarykovy osobnosti, protože s ním byli málo obeznámeni a většinou jej podle jeho názoru hodnotili negativně. Komise tedy v závěru rozhodla, že Katedra dějin filozofie nabídne studentům diskusní přednášku o T. G. Masarykovi a další jednání se bude odvíjet na základě vyjádření fakult.²⁶

Faktem je, že rektor Martinec na návrhy zaslané SPF nereagoval. Vycháze-lo to zřejmě z jeho zamítavého postoje vůči opětovnému přejmenování univerzity. To u SPF vyvolalo vcelku oprávněné obavy, že poněkud přezíravý přístup ze strany rektora by mohl způsobit zbytečné komplikace při jejich prosazování. Proto začal jednat a 28. května 1968 zaslal otevřený dopis ministrovi školství. Jménem studentů všech čtyř fakult univerzity vznesl důrazný požadavek na znovuzřízení právnické fakulty a obnovení původního názvu školy. Spolek přednesl i vlastní plán, kdy změny provést. Přejmenování považoval za možné již při příležitosti 50. výročí vzniku republiky a obnovu právnické fakulty, pokud by nebyla možná už v zimním semestru, pokládal za vhodné provést k 50. výročí založení univerzity. Odpovědi se však dočkal až v době, kdy bylo řešení názvu ukončeno a ministerstvo v ní jen konstatovalo, že

23 Tamtéž, Návrhy na přejmenování univerzity (TGM); tamtéž, k. 7, sign. A I, Dopis SPPF zaslaný rektoru UJEP T. Martincovi, 4. 4. 1968.

24 Prof. PhDr. Milan Jelínek, CSc. (1923–2014), děkan Filozofické fakulty UJEP 1962–1965, prorektor UJEP 1966–1970, rektor Masarykovy univerzity 1990–1992. V roce 1968 byl jedním z neaktivnějších zastánců obnovy původního názvu univerzity. Pro své postoje byl v roce 1971 donucen z politických důvodů opustit Filozofickou fakultu UJEP.

25 Komise zasedala v následujícím složení podle příslušnosti k fakultám – filozofická: děkan Dušan Jeřábek, Milan Jelínek, František Hejl, Lubomír Nový; lékařská: děkan Robert Hladký; pedagogická: děkan František Frendlovský; přírodovědecká: děkan František Šik, Otakar Borůvka. Studenty zastupoval člen ČSM Pavel Zezula. Ten byl také zástupcem studentů ve vědecké radě univerzity, a to i po rozpadu ČSM.

26 AMU, f. A 1, k. 2, sign. A III, Zápis z 6. zasedání vědecké rady univerzity, konané dne 18. dubna 1968; tamtéž, k. 7, sign. A II, Zápis z jednání komise o obnovení původního názvu univerzity, 30. 4. 1968.

Luděk Navrátil

nebude dělat žádné rozhodnutí, dokud neobdrží návrh vedení školy. K druhému požadavku uvedlo pouze potřebu zřízení tohoto typu fakulty, o níž se nicméně uchází více měst, a proto je věc třeba důkladně posoudit (viz dále).²⁷

V průběhu května a začátkem června proběhla ve vědeckých radách fakult jednání a hlasování o obnovení názvu univerzity. Ty se většinou vyslovily pro obnovu názvu, pouze pedagogická fakulta odhlasovala zachování toho stávajícího. Komise vědecké rady univerzity se znovu sešla 14. června a připravila pro vědeckou radu univerzity elaborát doporučující přejmenování. Ta opětovně návrh projednala na zasedání 20. června, tentokrát již s konečnou platností. Před hlasováním o obnově názvu se za ni postavil zástupce Závodního výboru ROH profesor František Svěrák. Proti vystoupil prorektor Bohumil Kučera,²⁸ zastávající názor, že není účelné měnit již po deseti letech zažitý název. V následném tajném hlasování nedostal návrh dostatečný počet hlasů a nebyl přijat. K jeho schválení chyběl jediný hlas.²⁹ Návrh na obnovení názvu Masarykova univerzita rada již vícekrát neprojednala, byť na rektorát dále přicházely dopisy brněnských občanů s tímto požadavkem. S rozhodnutím vědecké rady se nesmířili ani prorektor Milan Jelínek a docent Oleg Sus z filozofické fakulty a k výsledku hlasování sepsali jejich fiktivní „dialog“, v němž průběh hlasování a rozhodnutí rady podrobili kritice. V rámci univerzity se naposledy a neúspěšně snažil otevřít tuto otázku Závodní výbor ROH, který vyzval k jejímu projednání ještě 6. listopadu 1968.³⁰

Nesporně lepší výchozí pozici měl návrh na obnovení právnické fakulty. Po jejím zrušení v roce 1950 se univerzita s touto situací nesmířila a podnikla několik pokusů o její obnovu či alespoň částečnou náhradu v podobě fakulty ekonomické.³¹ Byť byly tyto snahy neúspěšné, myšlenka obnovení zrušené fakulty zůstávala stále živá. Proto

27 AMU, f. G 2, k. 1, sl. III., Otevřený dopis SPF zaslaný ministroví školství, 28. 5. 1968; tamtéž, f. A 1, k. 7, sign. A I/3, Odpověď ministerstva školství na dopis SPF, č. 1853/68 SM, 19. 7. 1968.

28 Prof. JUDr. Bohumil Kučera, DrSc. (1910–1979), prorektor UJEP 1962–1969, proděkan Právnické fakulty UJEP 1969–1970 a její děkan 1970–1973, není totožný s prof. JUDr. Bohumilem Kučerou (1894–1980), profesorem mezinárodního práva ze zrušené brněnské právnické fakulty.

29 Hlasovali všichni přítomní členové vědecké rady, tj. 23 členů, k přijetí byla nutná prostá většina, tedy 12 hlasů. Pro obnovení názvu bylo 11 členů rady, proti 8, hlasování se zdrželi 4. AMU, f. A 1, k. 7, sign. A II, Návrhy na přejmenování univerzity (TGM); tamtéž, k. 2, sign. A III, Zápis ze 7. zasedání vědecké rady univerzity, 20.–21. června 1968.

30 AMU, f. B 114 Oleg Sus, k. 44, inv. č. 2094, Vzít mrtvým jméno a čest... (Dialog), 9. 7. 1968; AMU, f. A 1, k. 7, sign. A II, Dopis Závodního výboru ROH rektorovi a vědecké radě univerzity s žádostí o opětovné zvážení obnovy původního názvu univerzity, 6. 11. 1968.

31 První pokus o obnovu právnické fakulty proběhl již v roce 1956. Na informativní poradě svolané 3. února radou Masarykovy univerzity se projednávaly otázky zajištění její obnovy. Poradě předsedal rektor univerzity František Trávníček a mimo akademických funkcionářů se jí zúčastnili zástupci orgánů státní správy, soudů a prokuratur. Pro obnovu se vyjádřili všichni účastníci, přičemž pozitivní vyhlídku tehdy přineslo zejména vystoupení vedoucího právnického odboru ministerstva spravedlnosti Vladimíra Rolence. Debaty o obnově fakulty ukončil přípis ministerstva školství z 12. dubna 1956, který obsahoval zamítavé stanovisko. Od roku 1961 se univerzita pokoušela o zřízení fakulty ekonomické, která měla alespoň v omezené míře umožnit návrat právní vědy na univerzitu. Jednání o této fakultě probíhala až do začátku roku 1965, kdy ministerstvo školství projevilo souhlas se zřízením fakulty, ale následně doporučilo, aby s tím univerzita počkala. UJEP urgovala její otevření naposledy v listopadu 1967. PULEC, Jiří – KALENDOVSKÁ, Jiřina: Obnovení Právnické fakulty Masarykovy univerzity. *Universitas*, 1998, roč. 31, č. 3, s. 34–39; KALENDOVSKÁ, Jiřina: Snahy brněn-

Studentské spolky na brněnské univerzitě v letech 1968–1969

když v roce 1967 provedlo ministerstvo spravedlnosti šetření ohledně potřeby právníků a zjistilo, že stávající dvě právnické fakulty nestačí a bude třeba zvážit zřízení třetí, brněnská univerzita pohotově zareagovala a otázku jejího zřízení konzultovala s ministerstvem školství, ministerstvem spravedlnosti, kolegiem státu a práva ČSAV a s pražskou a bratislavskou právnickou fakultou.³² Již 12. února 1968 zaslal rektor Martinec ministrowi školství Jiřímu Hájkovi dopis s žádostí o projednání možnosti obnovení právnické fakulty. Současně začala univerzita jednat s Jihomoravským KNV a Městským národním výborem v Brně, které ji podpořily a nabídly pomoc při řešení otázky jejího umístění. Po návštěvě komise dne 5. dubna, již zřídilo ministerstvo školství, aby posoudila podmínky pro zřízení právnické fakulty v Brně, univerzita dospěla k závěru, že nastala vhodná chvíle k předložení oficiálního návrhu na její obnovení. Výsledkem byl dokument zasláný 9. dubna rektorem Martincem na ministerstvo školství. Univerzita v něm uvažovala o dvou alternativách zahájení výuky na obnovené fakultě, a to od 1. října 1968, s omezením na maximálně 100 posluchačů, a od 1. října 1969. Personální obsazení chtěla univerzita zajistit převzetím profesorů a docentů bývalé brněnské právnické fakulty, vypomoci měli i kolegové z právnických fakult v Praze a Bratislavě.³³

Přestože univerzita začala jednat o obnově právnické fakulty ještě před ustavením nových studentských spolků na fakultách a téměř o dva měsíce dříve, než návrh předložil SPF, v dokumentu z 9. dubna se již jejich činnost projevila: *Otázka obnovení právnické fakulty stala se součástí povědomí nejen univerzitních kruhů a vrstev inteligence, ale pronikla do širokých občanských mas. Svědčí o tom v poslední době řada žádostí, které přicházejí od nejrůznějších institucí na rektorát univerzity. Tak požadují obnovení právnické fakulty nejen studentské organizace všech fakult...*³⁴ Přestože studentské organizace posloužily při argumentaci na podporu obnovení fakulty, rektorát s nimi v této záležitosti nespolupracoval. Studentské spolky šířily požadavek na její obnovu prostřednictvím studentského tisku, tedy hlavně mezi studenty. V časopise *Ruch* vyšel 3. dubna 1968 rozhovor s bývalým proděkanem fakulty profesorem Jiřím Cvetlerem týkající se její likvidace v roce 1950 a možnosti obnovy. *Viděl bych v jejím znovuzřízení část probíhajícího rehabilitačního procesu. Víte, rehabilitovat je nutno nejenom jednotlivce, ale také instituce a profese,*³⁵ prohlásil v něm Cvetler.

ské univerzity o vznik nových fakult. In: ZILYNSKÁ, Blanka – SVOBODNÝ, Petr (eds.): *Česká věda a Pražské jaro (1963–1970). Sborník z konference (Praha 22.–23. listopadu 2000) pořádané Ústavem dějin a Archivem Univerzity Karlovy*. Karolinum, Praha 2001, s. 33–41.

- 32 URBÁŠEK, Pavel – PULEC, Jiří: *Kapitoly z dějin univerzitního školství na Moravě v letech 1945–1990*, s. 237.
- 33 AMU, f. A 1, k. 7, sign. A I/3, Dopis rektora UJEP T. Martince zasláný ministrowi školství Jiřímu Hájkovi č. 882/68, 12. 2. 1968; Dopis předsedy Jihomoravského KNV Karla Neuberta rektorovi UJEP T. Martincovi, čj. P-92/68, 1. 3. 1968; Usnesení Městského NV Brno č. j. 85/68, 6. 4. 1968 a Návrh na obnovu Právnické fakulty při UJEP Brno č. 2008/68 – A II/2, 9. 4. 1968. Ze zrušené brněnské právnické fakulty byli navrženi profesoři: Vladimír Vybral, Jaroslav Pošvář, Hynek Bulín, Jiří Cvetler, František Čáda, Václav Chytil a Bohumil Kučera, z docentů pak František Bauer, Miroslav Trávníček, Jiří Kojecký (navržen na docenta, ale nepotvrzen). Mezi profesory zrušené fakulty patřili ještě Vladimír Kubeš a František Kop.
- 34 AMU, f. A 1, k. 7, sign. A I/3, Návrh na obnovu Právnické fakulty při UJEP Brno č. 2008/68 – A II/2, 9. 4. 1968.
- 35 ZUBATÝ, Milan – RAISKUP, Josef: Byla – Právnická fakulta. *Ruch*, 1968, č. 2, s. 6–7.

Luděk Navrátil

V souvislosti s polednovým vývojem v zemi byla obnova fakulty stále více spojována s požadavkem plné rehabilitace její i jejích tehdejších pedagogů. V dubnovém návrhu univerzity již byla tato tendence zmiňována otevřeně. To korespondovalo i s názorem bývalých členů pedagogického sboru zrušené fakulty, kteří aktivně vstupovali do jednání o její obnově. Dne 29. dubna 1968 zaslali dopis ministrovi školství, kde připomněli okolnosti zrušení fakulty a těžkosti, s nimiž se poté většina z nich potýkala. Zároveň vyjádřili názor, že obnovení fakulty a opětovné uvedení jejích učitelů do funkcí bude aktem rehabilitace, a to jak vzhledem k fakultě, tak studentstvu a učitelskému sboru. Ministerstvo školství nicméně odmítlo spojovat zřízení fakulty s rehabilitačními nároky. Uvažovalo sice o vytvoření třetí právnické fakulty na Moravě, nemuselo však jít o Brno. Zájem o ni projevila totiž i Olomouc a Opava a zvažovala ji také Ostrava, ale oficiálně žádost nepodala. S rozhodnutím o umístění právnické fakulty nepomohla ani porada ministerstva školství z 19. června 1968, které se zúčastnily všechny zainteresované strany. Z užšího výběru sice vypadla Opava a pro umístění právnické fakulty v Brně se vyslovili zástupci pražské i bratislavské právnické fakulty, konečné rozhodnutí však nepadlo. K definitivnímu zlomu došlo až po vyřešení nedostatečného materiálního zázemí v Brně v průběhu léta 1968, čímž padla poslední překážka. Dne 27. září 1968 oznámil ministr školství Vladimír Kadlec rektoru Martincovi svůj záměr předložit vládě návrh na zřízení brněnské právnické fakulty. Současně ho pověřil přípravou na její otevření k 1. říjnu 1969.³⁶

Další oblastí, na niž se zaměřila pozornost studentských spolků brněnské univerzity, byly rehabilitace studentů vyloučených v roce 1948 na základě rozhodnutí tehdejších Akčních výborů. V rámci celé univerzity se jako první v této záležitosti obrátil na děkanát Filozofické fakulty UJEP a SPF svým dopisem z 25. března 1968 bývalý student této fakulty soustružník Jan Marek, vyloučený z ní 4. května 1948 na základě usnesení Akčního výboru. Vzněl v něm požadavek své rehabilitace: *Považuji za svou morální povinnost žádat nejdříve fakultní rehabilitaci s vyřešením všech důsledků a pak rehabilitaci soudní*, a trval také na tom, aby se jeho případem zabýval děkanát i studentská organizace SPF, protože součástí Akčního výboru byla i studentská komise.³⁷

Ve spolku vzbudil osud Jana Marka značnou odezvu a kolegium se začalo případem okamžitě zabývat. Obsah jeho dopisu zveřejnilo na nástěnce fakulty a prostudováním materiálů z roku 1948 pověřilo člena kolegia Jiřího Kříže. Ten po marném pátrání a v domnění, že se materiály Akčního výboru na fakultě nedochovaly, zaslal Markovi 3. dubna dopis s žádostí o setkání a poskytnutí informací ohledně dalších vyloučených studentů.³⁸ Současně ho seznámil se svým záměrem zveřejnit v tisku výzvu ke studentům postiženým činností Akčního výboru. Případné kontakty se studenty, kteří by na výzvu odpověděli, měly probíhat přes prostředníka, a to z obavy, že by se mohla došlá korespondence na fakultě ztratit nebo být kontrolována. Se svou

36 URBÁŠEK, Pavel – PULEC, Jiří: *Kapitoly z dějin univerzitního školství na Moravě v letech 1945–1990*, s. 238–239; PULEC, Jiří – KALENDOVSKÁ, Jiřina: *Obnovení Právnické fakulty Masarykovy univerzity*, s. 34–39.

37 AMU, f. G 2, k. 1, sl. VI., Sekce kulturně společenská – Rehabilitační komise, Dopis Jana Marka, 25. 3. 1968.

38 Materiály Akčních výborů se na Masarykově univerzitě dohledaly až po roce 1989.

Studentské spolky na brněnské univerzitě v letech 1968–1969

žádostí o fakultní rehabilitaci z 12. dubna 1968 se na děkanát a SPF obrátil také někdejší Markův kolega zámečník Rudolf Osička.³⁹ Jiří Kříž projevil při získávání informací značnou obratnost a osobní zájem. Podařilo se mu nashromáždit podklady o studentech vyloučených z fakulty a připravit k tisku článek s názvem *Ad libertatem*.⁴⁰ Po odsouhlasení kolegiem SPF vyšel v květnovém čísle *Ruchu*. Fakultní veřejnost byla díky němu podrobně seznámena s osudy vyloučených studentů a průběhem příprav rehabilitací. Vystavení Markova dopisu na nástěnce nezůstalo bez odezvy a vyvolalo nelibost části profesorského sboru. Ta ho označila za pamflet osočující některé osobnosti fakulty s cílem vyloučit ve studentech averzi vůči členům tehdejšího Akčního výboru. Kolegium SPF se tomu snažilo předejít již v komentáři připojeném k vystavenému dopisu, kde se distancovalo od toho, že by šlo o útok na některé osoby fakulty, a opětovně to zdůraznilo v článku *Ad libertatem*.

Otázka rehabilitací se u vedení Filozofické fakulty UJEP setkala s příznivou reakcí, a to hlavně díky jejímu děkanovi Dušanu Jeřábkovi. Tato fakulta se jimi začala zabývat na univerzitě jako první. Již 1. dubna 1968 zaslal Jeřábek redakci deníku *Lidová demokracie* žádost o zveřejnění prohlášení filozofické fakulty s výzvou, aby se přihlásil každý, kdo uplatňuje nárok na pokračování či dokončení studia přerušeno na základě tzv. akčního řízení nebo politicko-studijních prověrek. Dne 6. dubna 1968 doporučilo kolegium rektora, na základě ústních pokynů ministerstva školství, fakultám, aby zřídily rehabilitační komise. Oficiální přípis ve věci odčinění křivd v oblasti vysokých škol zaslalo ministerstvo školství rektorům a děkanům vysokých škol až o čtyři dny později. V průběhu dubna a května došlo k ustavení rehabilitačních komisí na fakultách, které sloužily jako poradní orgán děkana, prošetřovaly žádosti o rehabilitaci a připravovaly návrhy na jejich řešení.⁴¹ Výzvu děkana Jeřábka jednoznačně podpořilo kolegium SPF a současně vyjednálo s předsedou fakultní rehabilitační komise, proděkanem docentem Radoslavem Večerkou, aby se mohl jednání komise účastnit jeden zástupce kolegia, jímž byl následně zvolen Jiří Kříž. V rehabilitační komisi na přírodovědecké fakultě působil člen SPPF Pavel Absolon.⁴²

39 AMU, f. G 2, k. 1, sl. VI., Sekce kulturně společenská – Rehabilitační komise, Zveřejněný dopis Jana Marka s komentářem SPF, nedatováno; Dopis Jiřího Kříže zasláný Janu Markovi, 3. 4. 1968; Dopis Rudolfa Osičky, 12. 4. 1968. R. Osička a J. Marek byli na základě rozhodnutí Akčního výboru ze dne 4. a 21. května 1948 vyloučeni ze všech československých vysokých škol. Za výzvu ke studentům, poukazující na nedostatky režimu a varující před možnými akcemi Akčních výborů, byli oba pro nepřátelský postoj k republice v roce 1948 odsouzeni Státním soudem v Brně k pětiletému trestu odnětí svobody.

40 KŘÍŽ, Jiří: *Ad libertatem*. *Ruch*, 1968, č. 4, s. 11–14.

41 AMU, f. Filozofická fakulta, nová manipulace (dále jen A 2), k. 5, sign. A II/2, Rehabilitační komise Filozofické fakulty 1968–1969, Prohlášení děkana D. Jeřábka zasláné redakci *Lidové demokracie*, 1. 4. 1968; tamtéž, f. Přírodovědecká fakulta, nová manipulace (dále jen A 6), k. 15, sign. A II/2, Rehabilitační komise Přírodovědecké fakulty 1968–1969, Přípis ministerstva školství ve věci odčinění křivd v oblasti vysokých škol čj. 12.838/68 – 111/4, 10. 4. 1968.

42 AMU, f. G 2, k. 1, sl. VI., Sekce kulturně společenská – Rehabilitační komise, Dopis SPF zasláný proděkanovi filozofické fakulty Radoslavu Večerkovi, nedatováno (před 15. 5. 1968) a 24. 5. 1968; AMU, f. G 3, k. 1, Seznam členů kolegia, nedatováno. Je pravděpodobné, že svého zástupce v rehabilitační komisi měl i spolek na lékařské fakultě. Doklad o tom se nicméně nedochoval.

Luděk Navrátil

Vzestup studentského hnutí

Po počáteční aktivitě studentů a studentských spolků na brněnské univerzitě jejich činnost během letních prázdnin téměř ustala. Dokonce i v srpnu bylo jedinou reakcí na vstup vojsk Varšavské smlouvy dne 21. srpna 1968 a okupaci Československa prohlášení studentů lékařské fakulty, otištěné ve fakultním časopise *Medik*, v němž požadovali bezpodmínečný odchod okupačních jednotek.⁴³ Aktivita studentů se vcelku přirozeně projevila až se začátkem podzimního semestru. Na filozofické fakultě vydala 11. října kontrolní rada SPF usnesení, ve kterém kritizovala nečinnost kolegia spolku trvajícím přes léto až do začátku října a hlavně jeho neschopnost se sejít po 21. srpnu. Na výroční valné hromadě 23. října proběhla volba nového kolegia a padlo rozhodnutí, že se spolek stane členem Svazu vysokoškolského studentstva Čech a Moravy. Ve stejný den vydali členové SPF a studenti filozofické fakulty rezoluci, v níž mimo jiné odsoudili útok vojsk Varšavské smlouvy na suverenitu ČSSR a žádali vládu o důsledné plnění usnesení lednového, dubnového a květnového pléna ÚV KSČ. Rezoluci podepsalo celkem 170 studentů fakulty. Valnou hromadu s volbou nového, již řádného kolegia uspořádal 14. listopadu také SBM. Na ní byly rovněž schvalovány stanoviny spolku, sepsané už při jeho vzniku v květnu. Z důvodu neznalosti znění stanov ze strany členů však spolek odložil jednání až na další valnou hromadu v dubnu 1969.⁴⁴

Činnost studentských spolků a univerzity obecně v následujícím období značně ovlivnila celostátní listopadová studentská stávka,⁴⁵ vyhlášená na podporu tzv. studentského desatera, reflektujícího požadavky obecné a celospolečenské. V Brně začátek stávky vyhlásilo Brněnské studentské centrum na 18. listopad 1968 a k jejím ukončení došlo 21. listopadu ve 12 hodin. V době stávky se zformovaly na všech fakultách univerzity stávkové výbory, přičemž jako stávkové centrum pro fakulty všech brněnských vysokých škol sloužila Filozofická fakulta UJEP. V případě filozofické fakulty působil Stávkový výbor jako samostatný orgán, zastupující všechny studenty fakulty, zatímco kolegium SPF bylo pouze představitelem členů spolku. Přesto mezi nimi v období stávky probíhala spolupráce, do značné míry daná tím, že šest členů kolegia SPF se angažovalo i ve Stávkovém výboru. Na lékařské a přírodovědecké fakultě probíhala stávka více pod patronací spolků. Za posluchače přírodovědecké fakulty oficiálně vystupoval SPPF a stejně tak SBM v případě lékařské fakulty.⁴⁶ Na pedagogické fakultě, kde nevznikl žádný spolek, zajišťoval stávkovou činnost Stávkový výbor Svazu vysokoškolského studentstva.⁴⁷

43 *Medik*, 1968, č. 6 (29. 8. 1968), s. 4.

44 AMU, f. G 2, k. 1, sl. IV., Usnesení kontrolní rady SPF, 11. 10. 1968; tamtéž, sl. V., Rezoluce SPF a studentů Filozofické fakulty UJEP zaslaná vládě ČSSR a ÚV KSČ, 23. 10. 1968; tamtéž, k. 3, sl. XIX., Rezoluce a korespondence, I. informační tiskovina SBM, 20. 11. 1968.

45 Více o stávce viz PAŽOUT, Jaroslav: *Mocným navzdory*, s. 123–129. Viz také AMU, f. G 2, k. 3, sl. XVIII., Stávkový a akční výbor a tamtéž, k. 2, sl. XIV., Brněnské studentské centrum.

46 AMU, f. G 2, k. 3, sl. XVIII., Stávkový a akční výbor, Stávkový výbor, listopad – prosinec 1968; tamtéž, sl. XIX., Rezoluce a korespondence, I. informační tiskovina SBM, 20. 11. 1968 a Prohlášení studentů Přírodovědecké fakulty UJEP v Brně, 20. 11. 1968. Stávkový výbor studentů filozofické fakulty působil v listopadu a prosinci 1968, v lednu až únoru 1969 ho nahradil Akční výbor filozofické fakulty.

Studentské spolky na brněnské univerzitě v letech 1968–1969

I když stávka probíhala v klidu a například vedení fakult brněnské univerzity s ní z velké části solidarizovala, vládní orgány ji vnímaly nelibě a nepřinesla očekávaný efekt. To už ostatně naznačilo prohlášení předsednictva vlády z 19. listopadu 1968, vydané v jejím průběhu, v němž stávku označilo za nevhodnou formu uplatňování požadavků, narušující „konsolidaci“ politických poměrů v zemi i normální výchovný a vyučovací proces. Protože si studenti Filozofické fakulty UJEP uvědomovali, že další stávka lepší výsledek nepřinese, přednesli počátkem ledna následujícího roku návrh na měsíční přerušeni studia. Studenti měli nastoupit brigádu v továrnách a vejít tak do styku s dělníky, přičemž jim současně mohli osvětlit své názory a požadavky. Pod hlavičkou nově ustaveného Akčního výboru, v němž se opět angažovali i někteří členové SPF, bylo vyhlášeno přerušeni studia od 13. ledna 1969. Akce však ztroskotala na nedostatečném zájmu ze strany studentů. Mnozí z nich sice výboru vyjádřili podporu, ale převážně jen slovní. Začínalo totiž zkouškové období a většina dala přednost osobním zájmům před politickou aktivitou. Svou roli sehrála i obava, že by se účast na akci mohla stát záminkou pro případné vyloučení ze studia. Za této situace tak nezbyvalo než ji odvolat.⁴⁸

Výsledek listopadové stávky zklamal řadu studentů, mezi nimi i studenta pražské filozofické fakulty Jana Palacha, který zvolil radikálnější formu protestu.⁴⁹ Jeho sebeupálení na Václavském náměstí 16. ledna 1969 vyvolalo mimořádnou odezvu. Zvedla se vlna odporu proti okupantům, konaly se spontánní demonstrace a smuteční shromáždění. V některých městech drželi studenti hladovku na podporu Palachových požadavků. V Brně se do čela protestů postavilo Brněnské studentské centrum, podstatně ovlivňované ze strany SPF, a o celkové situaci na vysokých školách i mimo ně pravidelně informovalo ve svém informačním letáku *BULLETIN*, a to až do Palachova pohřbu. Aktivity spojené s úmrtím Jana Palacha vyvrcholily dne 25. ledna 1969. Městem prošel velký smuteční průvod na náměstí Svobody, kde se za účasti studentů, učitelů, akademických hodnostářů, delegací ze závodů a společenských organizací konal pietní akt. Akční výbor dokonce obdržel řadu dopisů vyjadřujících opožděnou podporu akci „přerušeni studia“. V konečném důsledku se nicméně jednalo o poslední rozsáhlou veřejně organizovanou činnost brněnských studentů v tomto období. Na směřování politické reprezentace již tyto události neměly větší vliv.⁵⁰

47 AMU, f. A 1, k. 7, sign. A II, Pedagogická fakulta, Mimořádné zasedání vědecké rady pedagogické fakulty UJEP dne 18. listopadu 1968.

48 Tamtéž, Studentská stávka 1968 – Předsednictvo vlády ke stávkovým akcím na školách, 19. 11. 1968; AMU, f. G 2, k. 3, sl. XVIII., Stávkový a akční výbor, Akční výbor – přerušeni studia leden 1969. K akci přerušeni studia více MIKLOVÁ, Martina: *Studentské hnutí v Brně v letech 1968–1971 (se zvláštním zřetelem k počátkům Spolku posluchačů filozofie)*, s. 61–62; STRMISKA, Maxmilián: *Ke kulturně politické charakteristice Spolku posluchačů filozofie na Filozofické fakultě Brněnské univerzity (1968–1969)*, s. 322–323.

49 K tomu PETRÁŇ, Josef: *Filozofové dělají revoluci. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy během komunistického experimentu (1948–1968–1989)*. Univerzita Karlova v Praze – Karolinum, Praha 2015, s. 424–430.

50 AMU, f. G 2, k. 2, sl. XIV., Brněnské studentské centrum – Informační bulletiny a tamtéž, k. 3, sl. XVIII., Stávkový a akční výbor, Korespondence, leden 1969.

Postupný obrat situace

Již před stávkou studentů byla v souvislosti s 21. srpnem 1968 schvalována opatření, která měla zajistit cenzuru hromadných sdělovacích prostředků v oblastech týkajících se zejména sféry zahraničně-politické, vybraných aspektů socialismu a vedoucí úlohy komunistické strany. Opatření platila i pro studentské časopisy. Na tuto skutečnost upozorňoval svým příspěvem z 1. října 1968 náměstek ministra školství Ladislav Haňka. Ministerstvo vycházelo z předpokladu, že časopisy vydávají studentské organizace nebo fakulty, a mají tedy zodpovídat za jejich obsah. Na potřebu dohledu nad studentskými časopisy navazoval počátkem října dopis ministra školství Vilibalda Bezdíčka.⁵¹ Ukládal rektorům a děkanům, aby ve spolupráci s vedením časopisů zajistili, že nebudou publikovány články a informace „závadného obsahu“. Opatření se dotkla také studentských časopisů na brněnské univerzitě. Na filozofické fakultě došlo v dubnu 1969 k zákazu vydávání časopisu *Normalizace*, pocházejícího z produkce členů SPF, jenž nahradil dřívější *Ruch*. V červnu stejný osud postihl časopis studentů pedagogické fakulty *Expik*, jehož další vydávání zakázal dokonce Národní výbor města Brna. Pro studentský tisk znamenalo konec rozhodnutí ministra školství Jaromíra Hrbka z 16. září 1969 pozastavit vydávání všech studentských časopisů vysokých škol a fakult.⁵²

V březnu 1969 se pozornost studentských spolků na brněnské univerzitě obrátila k volbě akademických funkcionářů. Oproti volbám v roce 1966, které nebyly volbami v pravém slova smyslu, nemuseli kandidáti procházet schvalováním přes stranické orgány. Rozhodnutí ministra školství Bezdíčka z počátku února 1969 umožnilo vytvářet rozšířené vědecké rady, v nichž mohli zasedat i zástupci studentských organizací.⁵³ Na 14. března svolal SPPF pracovní poradou zástupců všech fakult UJEP, aby společně projednali volbu rektora a obsazení míst ve správní radě univerzity. Výsledkem porady bylo oznámení zasláné předsedovi návrhové komise, kde všechny tři

51 Prof. Ing. Dr. techn. Vilibald Bezdíček, DrSc. (1906–1991), působil ve funkci ministra školství ČSR od ledna 1969 do srpna 1969. Vystřídal ho Prof. MUDr. Jaromír Hrbek, DrSc. (1914–1992), který post ministra zastával do července 1971.

52 AMU, f. A 1, k. 7, sign. A II, Přípis ministerstva školství k vydávání studentských časopisů čj. 28/554/68 – III/S, 1. 10. 1968; Dopis ministra školství Vilibalda Bezdíčka adresovaný všem rektorům a děkanům samostatných fakult čj. 14.917/69 – III/S, 4. 4. 1969; Rozhodnutí MNV Brno k neoprávněnému vydávání a rozšiřování časopis „Expik“ č. j. kult. 416/1969/dr.Pe, 6. 6. 1969 a Přípis ministra školství Jaromíra Hrbka adresovaný všem rektorům vysokých škol v ČSR a děkanům fakult zastávající vydávání studentských časopisů čj. 27.993/69 – III/S, 16. 9. 1969; AMU, f. G 2, k. 1, sl. IV, Zpráva o činnosti sekce kulturně-společenské, nedatováno (říjen 1969).

53 Při volbách akademických funkcionářů v roce 1966 kandidáta na příslušnou akademickou funkci vybrala návrhová komise a toho následně schválil Krajský výbor KSČ. Návrhy dále předložil ministr školství a kultury jednotlivým stranickým orgánům a teprve po jejich schválení udělil souhlas k volbě, kterou provedly vědecké rady vysokých škol a fakult. Při volbách v roce 1969 české vysoké školy a české ministerstvo školství s ministrem V. Bezdíčkem předchozí schvalovací model odmítly. Současné rozšíření vědeckých rad, posílených o zástupce tzv. společenských složek, tak podpořilo nezávislost vysokých škol při volbách akademických funkcionářů. URBÁŠEK, Pavel – PULEC, Jiří: *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech 1945–1969*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2012, s. 395–396.

Studentské spolky na brněnské univerzitě v letech 1968–1969

fakultní spolky společně navrhly na funkci rektora profesora Jana Vanýska,⁵⁴ který jejich kandidaturu přijal. Do funkcí prorektorů se spolky rozhodly navrhnout profesory Milana Jelínka, Miroslava Novotného a Vladislava Krutu.⁵⁵ Volba akademických funkcionářů UJEP proběhla 26. května na zasedání rozšířené vědecké rady univerzity. Rektorem byl zvolen Jan Vanýsek a prorektory Josef Trtílek z pedagogické fakulty, Miroslav Novotný z přírodovědecké fakulty a Milan Jelínek z filozofické fakulty. Snaha o demokratickou volbu se však ukázala jako marná. Výběr nového vedení pokládaly stranické orgány za politicky nepřijatelný a nedošlo k jeho potvrzení. V důsledku toho byla univerzita po skončení funkčního období staré vědecké rady od července až do listopadu 1969 bez fungujícího kolektivního vedení.⁵⁶

Obnovu původního názvu univerzity spolky vzhledem k probíhajícímu událostem odsunuly do pozadí, nicméně se zcela nevytratila. V říjnu 1968 měl návrat Masarykova jména brněnské univerzitě ve volebním programu SPF při volbě nového kolegia. Také SPPF ještě v únoru 1969 řešil otázku možnosti navrácení původního názvu, přičemž předpokládal, že po volbě nového rektora by mohla být znovu otevřena. Nespokojenost s celkovou situací na univerzitě a neúspěch s prosazením jejího dřívějšího názvu vedly k tomu, že SPF na valné hromadě v prosinci 1968 odhlasoval bojkot oficiálních oslav 50. výročí vzniku univerzity a uspořádání vlastních „vzdorooslav“. Tomu také spolek dostal – když v březnu 1969 obdržel pozvánku na schůzi Výboru oslav brněnské univerzity, pozvání odmítl. Podobně se zachoval i SPPF, k oficiálním oslavám se nepřipojil a 18. dubna uspořádal samostatnou studentskou vědeckou konferenci u příležitosti oslavy 50. výročí založení Masarykovy univerzity.⁵⁷

Již zcela nezávisle na spolcích probíhalo zřizování nové právnické fakulty. Koncem října 1968 proběhlo jmenování komise, jež měla na starost přípravu po stránce personální, obsahové a dislokační. V březnu 1969 komisi krátce nahradila komise nová, když byl dekretem ministra školství Bezdíčka pověřen jejím vedením bývalý děkan a profesor právnické fakulty Vladimír Kubeš. Její činnost skončila v souvislosti s vydáním vládního nařízení č. 35/1969 Sb. z 15. dubna 1969, o zřízení Právnické fakulty UJEP v Brně. Už 8. května 1969 navštívil univerzitu ministr Bezdíček a uvedl do funkce děkana docenta Vladimíra Klokočku z pražské právnické fakulty a proděkanu Vladimíra Kubeše a Bohumila Kučeru. Během léta přibývali i další členové bývalého pedagogického sboru. Zřízení právnické fakulty se těšilo značné pozornosti místního tisku i veřejnosti. Vyvrcholením bylo slavnostní zahájení její činnosti 13. října 1969

54 Prof. MUDr. Jan Vanýsek, DrSc. (1910–1995), děkan Lékařské fakulty UJEP 1957–1960, prorektor UJEP 1962–1969. Jako signatář prohlášení 2000 slov musel v roce 1970 z brněnské univerzity odejít.

55 AMU, f. G 2, k. 1, sl. III., Pozvánka SPPF na pracovní poradě fakult UJEP, 10. 3. 1968 a Návrh kandidátů na funkci rektora a prorektorů UJEP zasláný fakultními spolky, 26. 3. 1968.

56 Počet členů rozšířené vědecké rady UJEP se rozrostl z původních 30 členů na 135! AMU, f. A 1, k. 2, sign. A III, Zápis z mimořádného rozšířeného zasedání vědecké rady Univerzity J. E. Purkyně v Brně, 26. 5. 1969; tamtéž, k. 20, sign. A II, Analýza činnosti Univerzity J. E. Purkyně v Brně a jejich složek v letech 1968/1969, 24. 6. 1971.

57 AMU, f. G 2, k. 1, sl. IV., Volební program 2. kolegia SPF, říjen 1968 (blíže nedatováno) a Zápis z valné hromady SPF, 11. 12. 1968; tamtéž, sl. III., Pozvánka na schůzi Výboru oslav brněnské univerzity, 6. 3. 1969; AMU, f. G 3, k. 1, Pozvánka SPPF ke konferenci k 50. výročí založení Masarykovy univerzity, nedatováno (před 3. 4. 1969) a I. Pracovní konference SPPF v Cíkháji, 25.–28. 2. 1969.

Luděk Navrátil

v Janáčkově divadle za účasti nového ministra školství Jaromíra Hrbka. Přítomnost tohoto rigorózního zastávce „normalizace“ se stala předzvěstí věcí budoucích. Již v květnu následujícího roku rezignoval na funkci děkana Vladimír Klokočka a na jeho místo nastoupil Bohumil Kučera. V rámci „normalizačních“ opatření museli posléze odejít i všichni profesori převzatí z původního učitelského sboru. Pro nově ustavenou fakultu znamenal odchod zkušených pedagogů citelnou ztrátu a definitivní přerušování kontinuity s její předchůdkyní.⁵⁸

Postupně změny v politické situaci poměrně dlouho neovlivňovaly průběh rehabilitace studentů, učitelů a zaměstnanců probíhající na brněnské univerzitě. Studentské spolky už jim však počátkem roku 1969 nevěnovaly příliš pozornosti. Pouze v prosinci předchozího roku si na filozofické fakultě připomněli osudy Jana Marka a Rudolfa Osičky. Ve fakultním časopisu *Normalizace* byl otištěn článek o jejich úspěšné soudní rehabilitaci z 10. prosince 1968.⁵⁹ Většina žádostí o rehabilitaci přišla na univerzitu v průběhu roku 1968, v následujícím roce přicházely již jen ojediněle a rehabilitační komise převážně dokončovaly vyřizování starších žádostí. Otázka rehabilitací na univerzitě tak vcelku logicky poněkud utichla. Tento stav vydržel až do listopadu 1969, kdy vysoké školy obdržely přípis ministerstva školství požadující zaslání zprávy o průběhu rehabilitací. Ministerstvo požadovalo informace ke složení rehabilitačních komisí včetně toho, zda v nich zasedali zástupci nelegálních organizací, dále o množství došlých a nevyřízených žádostí, počtech rehabilitovaných osob a počtu žádostí o rehabilitaci či satisfakci podaných pro případy křivd, které se staly v letech 1968 až 1969, týkajících se například propuštěných „prorežimních“ zaměstnanců. K tomu si navíc vyžádalo zaslání návrhu na další způsob provádění rehabilitací. Fakulty brněnské univerzity zaslaly zprávy ještě v listopadu a všechny se jednotně vyjádřily pro pokračování rehabilitací dosavadním způsobem. To se však ukázalo jako liché, protože již 4. prosince ministr školství Hrbek zrušil výnos o odčinění křivd v oblasti vysokých škol z dubna předchozího roku, a to s účinností od 1. prosince 1969. Následovalo téměř okamžité zrušení všech rehabilitačních komisí na brněnské univerzitě a ukončení rehabilitačních řízení. Během svého působení komise posoudily zhruba 220 žádostí bývalých studentů, učitelů a zaměstnanců o mimosoudní rehabilitaci, z toho přibližně tři čtvrtiny vyřídily kladně.⁶⁰

58 URBÁŠEK, Pavel – PULEC, Jiří: *Kapitoly z dějin univerzitního školství na Moravě v letech 1945–1990*, s. 239–240; PULEC, Jiří – KALEDOVSKÁ, Jiřina: *Obnovení Právnické fakulty Masarykovy univerzity*, s. 34–39. Mimo V. Kubeše byli z bývalé právnické fakulty přijati také profesori J. Cvetler a J. Pošváb, profesor H. Bulín přednášel již pouze externě.

59 KŘÍŽ, Jiří: Po dvaceti letech. *Normalizace*, [1969], č. 2, s. 2–3.

60 Přesný počet rehabilitací na UJEP nelze určit, protože materiály z rehabilitační komise pedagogické fakulty se nedochovaly. Jediný údaj pochází z denního tisku, kde je za období od ledna do června 1968 uvedeno 21 došlých žádostí. Na rektorátu UJEP řešili celkem pět žádostí, ale žadatelé byli odkázáni na vydání zákona o mimosoudní rehabilitaci, k němuž však nedošlo. *AMU*, f. Lékařská fakulta, nová manipulace (A 3), k. 3, sign. B VI, Rehabilitační komise lékařské fakulty 1968–1969, Přípis ministerstva školství ve věci přípravy podkladů ke zprávě o průběhu mimosoudních rehabilitací na vysokých školách čj. 32 509/69 – III/4, 13. 11. 1969; Zpráva lékařské fakulty o průběhu mimosoudních rehabilitací, 24. 11. 1969; *AMU*, f. A 6, k. 15, sign. A II/2, Rehabilitační komise přírodovědecké fakulty 1968–1969, Přípis ministerstva školství o zrušení výnosu ministerstva školství ze dne 10. 4. 1968 o odčinění křivd

Studentské spolky na brněnské univerzitě v letech 1968–1969

Po činu Jana Palacha se mezi vysokoškolskými studenty objevila rostoucí únava a apatie, spojená s marným bojem za zachování výtěžků získaných po lednu 1968. Pro fungování studentských spolků na brněnské univerzitě se nicméně události z konce roku 1968 a počátku roku 1969 nemusely na první pohled zdát až natolik zásadní. Objevily se i snahy o reorganizaci činnosti v oblasti studijní, kulturní a sociální. O obnovu a zkvalitnění práce se aktivně pokoušel hlavně SPPF. Ve dnech 25.–28. února 1969 uspořádal seminář aktivních členů spolku v Cikháji, kde byla vypracována náplň a koncepce práce jednotlivých sekcí. Podklady ze semináře zaslal spolek rektorovi Martincovi společně s žádostí o spolupráci.⁶¹ Varovným signálem a předzvěstí následných událostí se ovšem stalo zrušení Svazu vysokoškolského studentstva Čech a Moravy 19. června 1969, současně se vznikem Svazu vysokoškolských studentů ČSR, jehož přípravný výbor se sešel ve stejném měsíci a měl být „normalizační“ náhradou zrušeného svazu.⁶² Konsekvence pravděpodobně vytušil SPPF. Pro pojištění své budoucí činnosti vypracoval návrh smlouvy o vzájemné spolupráci s vedením fakulty. Její obsah projednalo kolegium děkana na zasedání 4. července. V jednom bodě se též hovořilo o poskytnutí právní a morální ochrany členům spolku, kteří by byli za práci v něm perzekvováni. To podle výkladu kolegia spolku znamenalo, že studenti neměli být postihováni za svou dřívější spolkovou činnost. Začátkem nového školního roku schválilo vedení fakulty přepracovanou verzi dohody, čímž oficiálně vyslovilo podporu SPPF.⁶³

Zrušení spolků a „konsolidace“ poměrů na univerzitě

Koncem srpna roku 1969 se stal ministrem školství Jaromír Hrbek⁶⁴ a jedním z jeho prvních „konsolidačních“ opatření vůči vysokým školám bylo rozeslání přípisu všem rektorům a děkanům vysokých škol z 16. září 1969. V něm požadoval zaslání písemné zprávy, analyzující zejména projevy „pravicově oportunistického, protisocialistického a protisovětského zaměření“ z let 1968 a 1969. Její součástí měl být i soupis studentů, kteří působili jako „iniciátoři a organizátoři opozičních vystoupení“, informace o příspěvcích poskytnutých studentským organizacím a zda spolky používaly rozmnožovací zařízení školy k vydávání letáků, prohlášení a výzev. Na základě toho

v oblasti vysokých škol čj. 34.114/69–III/4, 4. 12. 1969; Zpráva přírodovědecké fakulty o průběhu mimosoudních rehabilitací, 20. 11. 1969; AMU, f. A 2, k. 5, sign. A II/2, Rehabilitační komise filozofické fakulty 1968–1969, Zpráva filozofické fakulty o průběhu mimosoudních rehabilitací, 25. 11. 1969; Rehabilitace. *Rovnost*, 12. 7. 1968.

61 AMU, f. G 3, k. 1, I. Pracovní konference SPPF v Cikháji, 25.–28. 2. 1969; Dopis SPPF rektorovi UJEP T. Martincovi s žádostí o spolupráci, 19. 3. 1969.

62 Svaz vysokoškolských studentů ČSR vznikl pod přísným dozorem stranických orgánů a měl nahradit Svaz vysokoškolského studentstva Čech a Moravy. Konstituování tohoto „normalizačního“ studentského spolku však nepřineslo patřičný efekt. Později byl nahrazen Socialistickým svazem mládeže. URBÁŠEK, Pavel: *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech tzv. normalizace*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2008, s. 50–51.

63 AMU, f. G 3, k. 1, Návrh základních bodů pro smlouvu SPPF s děkanátem, 4. 7. 1969 a Zápis kolegia děkana o projednání návrhu smlouvy SPPF s vedením fakulty dne 4. července 1969.

64 K nástupu Jaromíra Hrbka do funkce viz URBÁŠEK, Pavel: *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech tzv. normalizace*, s. 52–57.

Luděk Navrátil

bylo děkanům fakult brněnské univerzity uloženo projednání zasláního přípisu a vypracování příslušných materiálů. Výsledné zprávy fakult a rektorátu zdaleka neobsahovaly podrobný rozbor a kritiku pravicových postojů, jak bylo běžné v pozdějších rozbořech tzv. krizových let. Hlavní zásluhu na tom mělo stále fungující původní vedení univerzity a fakult. Nejvíce se to projevilo ve zprávách filozofické, lékařské a přírodovědecké fakulty. V případech činnosti studentských spolků označovaly jednání se studenty vesměs jako rozumné a apolitické. Okolnosti a průběh studentských stávek se snažily zlehčit a poukazovaly hlavně na úspěšné jednání akademických funkcionářů se studenty, vedoucí k jejich minimalizaci.⁶⁵

Tato „ochrana“, daná setrvávajícími akademickými funkcionáři, však neměla dlouhého trvání. Dořešení situace kolem voleb akademických funkcionářů, které byly vítězstvím tzv. pravicových sil, mělo přinést další z „normalizačních“ opatření. Svým přípisem z 15. září 1969 ministr Hrbek zrušil ministerský výnos z února téhož roku umožňující vytváření rozšířených vědeckých rad. Dále stanovil, že je lze doplnit pouze členy KSČ a nově vzniklého Svazu vysokoškolských studentů ČSR. Návrh na jmenování Jana Vanýska rektorem univerzity, zvoleného rozšířenou vědeckou radou v květnu, nepovažoval ministr za vhodné předložit k dalšímu řízení, jelikož Vanýsek patřil mezi signatáře výzvy *2000 slov*. Nepotvrdil ani volbu nových prorektorů a stejně skončili i děkani fakult. V listopadu potvrdil ve funkci pouze děkana filozofické fakulty docenta Františka Jordána, ten ovšem krátce nato ze zdravotních důvodů rezignoval. Následovala rekonstrukce vědeckých rad podle Hrbkových instrukcí, již pod pečlivým dohledem územních stranických orgánů. Na brněnské univerzitě se rekonstruovaná vědecká rada UJEP sešla 4. prosince 1969, aby zvolila volební komisi a rozhodla o datu volby akademických funkcionářů. Novým rektorem univerzity byl 18. prosince zvolen profesor lékařské fakulty Jaromír Vašků, prorektory profesori Vladimír Rypáček, Jaroslav Kudrna a docent Silvestr Nováček. Obdobně do konce roku proběhly volby do vědeckých rad všech fakult kromě právnické, protože její členové byli uvedeni do funkce ještě za ministra Vilibalda Bezdíčka.⁶⁶

V říjnu 1969 se již situace kolem budoucnosti studentských spolků na univerzitě vcelku vyjasnila. Ministerstvo vnitra schválilo rozhodnutím ze dne 23. října dobrovolnou organizaci Svaz vysokoškolských studentů ČSR s působností na území ČSR. Podle zákona č. 68/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních, nebylo přípustné, aby cíl sledovaný organizací s celostátní územní působností narušovala činnost spolku s menší územní působností a přitom sledující stejný cíl. Důvody pro jejich existenci tak fakticky pomínuly dnem vzniku nové organizace. Den předtím ještě proběhla valná hromada a volba nového kolegia SPF, z níž si lze vytvořit představu

65 AMU, f. A 1, k. 7, sign. A II, Přípis ministra školství Jaromíra Hrbka adresovaný všem rektorům vysokých škol v ČSR a děkanům fakult čj. 27.992/69 - III/S, 16. 9. 1969; tamtéž, sl. Zhodnocení postoje UJEP k vývoji v ČSSR v letech 1968-1969. Srov. např. JAREŠ, Jakub - SPURNÝ, Matěj - VOLNÁ, Katka: *Náměstí Krasnoarmějců 2. Učitelé a studenti Filozofické fakulty UK v období normalizace*. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta - TOGGA, Praha 2012, s. 54.

66 URBÁŠEK, Pavel: *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech tzv. normalizace*, s. 61; AMU, f. A 1, k. 3, sign. A III, Zápis z 1. zasedání vědecké rady Univerzity J. E. Purkyně v Brně, 4. 12. 1969 a Zápis z 2. zasedání vědecké rady Univerzity J. E. Purkyně v Brně, 18. 12. 1969.

Studentské spolky na brněnské univerzitě v letech 1968–1969

o stavu studentské základny i v ostatních spolcích. Při volbě bylo odevzdáno pouhých 24 platných hlasů, tedy přibližně pětina počtu zakládajících členů. I přes tuto skutečnost spolek fungoval i v následujícím roce a nejdéle odolával tlaku na zrušení. Začátkem ledna 1970 jej Jihomoravský KNV vyzval, aby se vzhledem k okolnostem vyjádřil ke své další činnosti. Očekávalo se, že se z vlastního rozhodnutí začlení do Svazu vysokoškolských studentů ČSR. Členové spolku si však dobře uvědomovali politický charakter nové organizace a o sloučení neměli zájem. To vedlo KNV k vydání oficiálního rozhodnutí z 27. února téhož roku, kterým podle ustanovení § 2, odst. 1 zákona č. 126/1968 Sb. spolek rozpustil. Současně s tím nařídil předání jeho majetku nové studentské organizaci. Proti rozhodnutí se spolek odvolal a záležitost byla postoupena ministerstvu vnitra. Jako svůj poslední akt vzdoru SPF uspořádal „Akci likvidace“, během níž jeho členové svůj majetek – finanční hotovost – hromadně „zkonzumovali“ na pronajaté chatě. Své odvolání vzal spolek 11. května 1970 zpět, čímž definitivně skončilo období činnosti polednových studentských spolků na brněnské univerzitě.⁶⁷

Počátkem roku 1970 již brněnská univerzita plně vstupovala do „konsolidačního“ procesu. Na základě zákona č. 163/69 Sb. a metodických pokynů ministerstva školství z 12. ledna 1970 začalo provádění kádrových a personálních opatření. Záležitost „nehodného chování“ studentů posuzovaly nově ustavené kárné komise. Univerzita pravidelně informovala ministra školství o průběhu „konsolidace“. Většina kárných řízení studentů skončila začátkem července, ale několik případů se řešilo ještě počátkem roku následujícího. Z jiných než studijních důvodů se kárná opatření dotkla 41 studentů, přitom z politických důvodů komise šetřily 15 studentů, z nichž „pouze“ pět vyloučily.⁶⁸ Většina ostatních případů se řešila napomenutím nebo důtkou. Jen tři studenti figurovali mezi členy kolegií zrušených studentských spolků, nikoho z nich však komise nevyloučila. Mimo kárnou komisi byl řešen případ Michaela Dymáčka, dřívějšího člena kolegia SPPF. Ten v té době již působil jako odborný asistent na přírodovědecké fakultě a probíhalo u něj rozvázání pracovního poměru z politických důvodů. To ale nezapříčinilo jeho členství v SPPF, nýbrž působení v Brněnském studentském centru. Dopad „konsolidace“ na univerzitě tedy nebyl pro studenty tak tvrdý. Tato situace vycházela z toho, že politickovýchovnou práci mohli dlouhodobě ovlivňovat hlavně učitelé a zaměstnanci, zatímco studenti v relativně krátké době odešli a zapojili se do pracovního procesu. Proto postihlo vyloučení ze studia pouze několik jedinců, zatímco kádrová a personální očista poznamenala univerzitu ještě nadlouho dopředu.⁶⁹

67 AMU, f. G 2, k. 1, sl. IV., Několik informací z výroční valné hromady SPF, 29. 10. 1969 a Zprávy z jednání 3. řádného kolegia, nedatováno.

68 Vyloučenými studenty byli Jiří Šob (lékařská fakulta, studium následně povoleno dokončit), Tomáš Dymáček (pedagogická fakulta), Konstantin Korovin (filozofická fakulta, studium následně povoleno dokončit) a student dálkového studia Vladimír Mojžíš (filozofická fakulta). Sporný je případ studentky filozofické fakulty Jarmily Poláškové, která sice figuruje na seznamu studentů vyloučených z politických důvodů, ale na jejím vyloučení měl hlavní podíl studijní neprospěch. Srov. např. URBÁŠEK, Pavel: Olomoučtí vysokoškolští studenti v letech 1968–1971. In: GÍMEŠ, Emil – KOUDELKA, František (eds.): *Počátky normalizace na severní a střední Moravě. Sborník studií.* ÚSD AV ČR, Praha 1996, s. 114–134.

69 AMU, f. A 1, k. 21, sign. A II, Zprávy o průběhu konsolidačního procesu na UJEP, 24. 2. 1970, 2. 7. 1970 a 16. 3. 1971.

Luděk Navrátil

Na základě usnesení vědecké rady univerzity z 28. září 1970 došlo k ustavení komise, která měla za úkol vypracovat analýzu činnosti UJEP za léta 1968 a 1969. Rozsáhlá výsledná zpráva, zcela poplatná tehdejšími „normalizačním“ potřebám, sledovala především vzestup „pravicových sil“ na univerzitě a jejich účast na ideologickém a politickém rozvratu. V první linii viníků se tak celkem logicky ocitly i fakultní studentské spolky. Kritiku komise si vysloužily především v souvislosti s obnovou názvu Masarykova univerzita: [...] *snahy o přejmenování univerzity J. E. Purkyně na Masarykovu univerzitu nebyly pouhými bezelstnými snahami o restituci původního názvu univerzity, jak to vysvětlovali tenkrát a ještě i dnes iniciátoři této akce, ale bylo je třeba chápat jako projev nástupu pravice, jako pokus o ovládnutí univerzity pravicí a její maloměšťáckou ideologií. Koneckonců šlo o to vytlačit marxismus-leninismus a nahradit ho masarykismem.*⁷⁰ Velký podíl viny za podporu tohoto návrhu padl opakovaně právě na Spolek posluchačů filozofie. Spolky a studenti byli z kritiky při hodnocení událostí týkajících se obnovy právnické fakulty a rehabilitací obecně vynecháni. Samotná obnova fakulty problém nepředstavovala, tím se stal učitelský sbor původní zrušené fakulty, jenž reprezentoval období před únorem 1948 a svými názory nevyhovoval režimní politice. Přijetí některých jeho členů na fakultu bylo po změně poměrů vnímáno jako krajně nevhodné a jejich účast na její obnově komise propírala. V případě rehabilitací šlo naopak o celostátní záležitost, kde odpovědnost nesli příslušní akademičtí funkcionáři a členové rehabilitační komise. V hodnocení přírodovědecké fakulty je tak například u komise uvedeno: [...] *vyvýtela malé úsilí při získávání podkladů, které by snižovaly (sic) předpoklady pro kladné provedení rehabilitace.*⁷¹

Ze závěrů analýzy vycházel rektor univerzity Jaromír Vašků při svém projevu na aktivu UJEP dne 18. října 1971. Na jejím základě zhodnotil krizové období a vyzvedl cílevědomou snahu vedoucích funkcionářů a stranických orgánů univerzity a fakult o důsledné a principiální odstranění následků ideologického a politického rozvratu na univerzitě z let 1968 a 1969. Tím skončila jedna kapitola „konsolidace“ a univerzita vstoupila do druhé, jak ostatně uvedl sám rektor Vašků během projevu: *Jestliže období od začátku roku 1970 do konce školního roku 1971 můžeme označit za období kádrové konsolidace, školním rokem 1971–1972 začínáme období konsolidace ideologické a strukturální.*⁷²

Závěrem

Uvolňování politické atmosféry společně s postupným rozpadem ČSM umožnily na jaře roku 1968 vznik nových samostatných studentských spolků na UJEP. Ty se zformovaly na třech z jejich čtyř fakult a hned od svého počátku se výrazně angažovaly při prosazování nápravy „nespravedlností“, které univerzitu v dřívějších letech postihly. Nejvýraznějším a neaktivněji působícím byl Spolek posluchačů filozofie, jenž mezi prvními inicioval diskusi o obnovení původního názvu univerzity. Po počátečním

70 Tamtéž, k. 20, Analýza činnosti Univerzity J. E. Purkyně v Brně a jejich složek v letech 1968/1969, 24. 6. 1971.

71 Tamtéž.

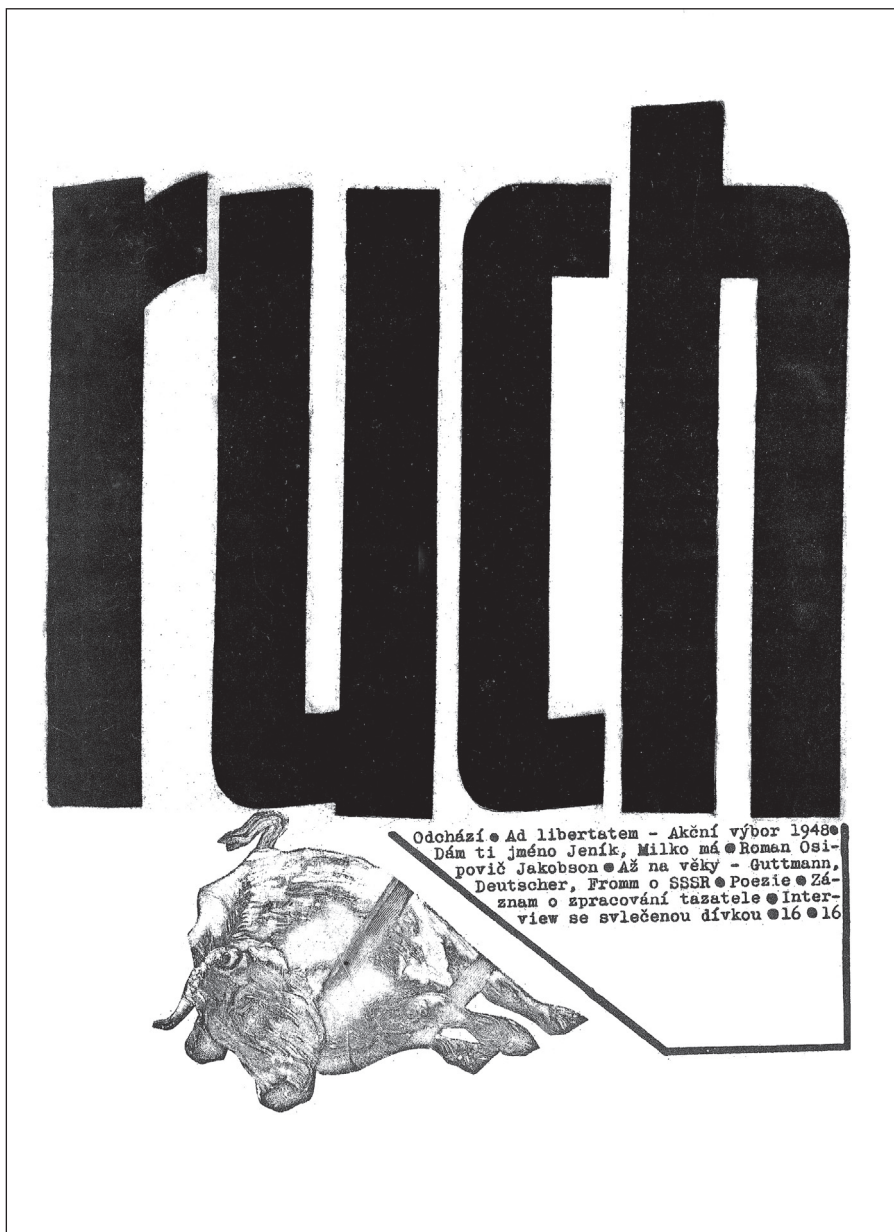
72 AMU, f. A 1, k. 20, Projev rektora UJEP Jaromíra Vašků na aktivu UJEP, 18. 10. 1971.

Studentské spolky na brněnské univerzitě v letech 1968–1969

entuziasmu postihly spolky následky srpnové okupace. Listopadová studentská stávka i navazující události je pak vtáhly do řešení politických otázek. Na jaře roku 1969, kdy již bylo víceméně jasné, jakým směrem se bude politika v zemi dále ubírat, zavládla mezi studenty apatie. Spolky postupně začaly ustupovat do pozadí a probíhaly pouze dílčí snahy o revidování a oživení jejich odborné a zájmové činnosti.

Následné „konsolidační“ procesy zasáhly jak oblasti, v nichž se spolky na jaře 1968 angažovaly, tak je samotné. Význam obnovy právnické fakulty byl v podstatě deformován. Z nově založené, nikoliv obnovené fakulty byl postupně odstraněn její původní pedagogický sbor. Tím ztratila návaznost na svou předchůdkyni a stala se již zcela „normalizačním“ produktem. Vznik nového Svazu vysokoškolských studentů ČSR spolky postupně dotlačil k jejich zrušení. Při hodnocení tzv. krizových let 1968 až 1969 byly ale posuzovány relativně mírně. Nejvíce na ně dopadla kritika v souvislosti s obnovou původního názvu univerzity, kárná řízení vůči jejich členům a studentům obecně však zdaleka nedosáhla míry známé z roku 1948. Vyloučeno ze studia bylo „pouze“ několik jedinců. Přesto si normalizační aparát univerzity zcela „oddechl“ až po odchodu posledního ročníku zasaženého událostmi tzv. krizových let.

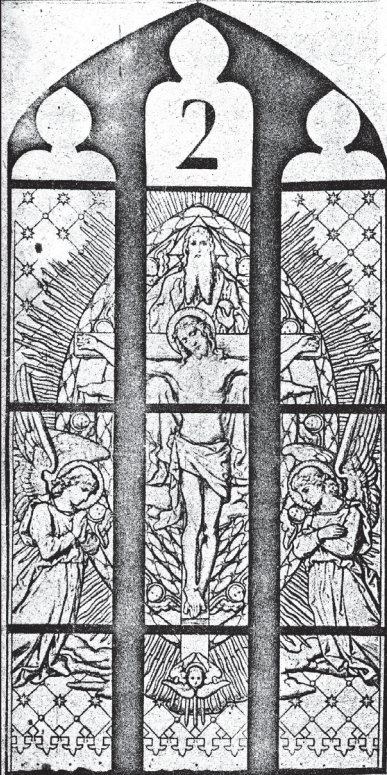
Luděk Navrátil

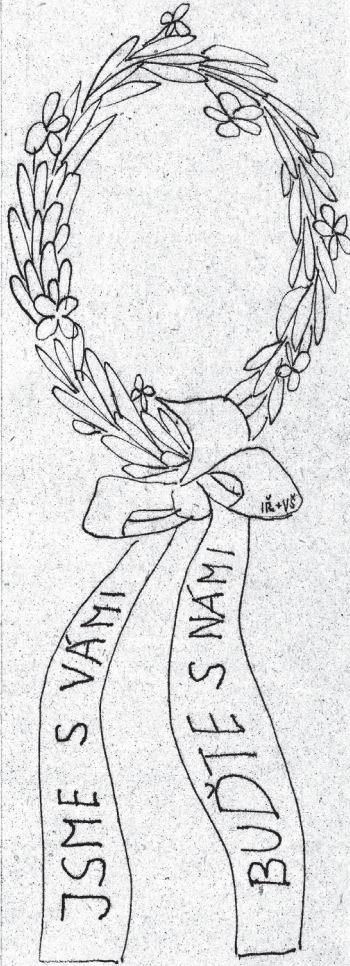
Studentský časopis Ruch, vydávaný na Filozofické fakultě UJEP

Zdroj: Archiv Masarykovy univerzity

normalizace

ÚVODNÍK
PO DVACETI LETECH
MAO CE-TUNG
O STÁVCE MÁLOK
ERATRSTVÍ
BES KOMENTÁŘE
SLOVO Z BS
VLADIMÍR BOUDNÍK MRTV
POEZIE
195 SLOV
DRNÍK

Studentský časopis Normalizace, vydávaný na Filozofické fakultě UJEP

Zdroj: Archiv Masarykovy univerzity

 R E Z O L U C E

Vládě Československé socialistické republiky /originál/
 ústřednímu výboru Komunistické strany Československa
 Národnímu shromáždění

Na vědomí studentům vysokých a středních škol, pracující mládeži,
 všemu lidu Československé socialistické republiky

Kolegium Spolku posluchačů filosofie, členové SPF a podepsaní studenti filosofické fakulty university v Brně se neztotožňují s postojem představitelů lidu Československé socialistické republiky, kteří v rozporu se svými sliby po 21. srpnu 1968 neustálými kompromisy přivádí lid této země znovu do doby, kterou považovali všichni po lednovém plénu ÚV KSČ za překonanou. Nemůžeme souhlasit ani s tím, že veškeré svobodné názory první poloviny letošního roku jsou stále častěji nazývány tak, jak jsme tomu byli svědky v průběhu posledních dvaceti let. Jako studenti filosofické fakulty a příslušníci budoucí inteligence tohoto státu nedopustíme, aby naše názory byly degradovány na pouhé výplody buržoasní demokracie ve službách kontrarevoluce ovlivněné politikou zápačoevropského imperialismu. Nikdy se nesmíříme s novou okupací Československé republiky a odsuzujeme rozhodně barbarický útok vojsk Varšavské smlouvy na suverenitu a samostatnost tohoto demokratického státu v srdci Evropy, kterému byly, jsou a budou cizí praktiky režimu ovlivněného policejním a vojenským terorem. Nemůžeme souhlasit se znovu se ozývajícími tvrzeními, že jediným ohrožením světového míru je blok kapitalistického světa. Sami jsme se nejlépe přesvědčili, jak si představují světový mír představitelé země, která se již půl století hlásí k nejvznešenějším ideálům lidstva, k ideálům socialismu a komunismu. Žádáme vládu ČSSR, aby stála důsledně za sliby, jež se staly prostředkem k získání bezvýhradné víry lidu naší vlasti v její politiku. Je to důsledné plnění usnesení lednového, dubnového a květnového pléna ÚV KSČ, nepřistoupení na setrvání okupačních vojsk na našem území. Odsuzujeme rozhodně hlasy, které se znovu pokoušejí získat zejména příslušníky Lidových milicí do služeb konzervativních a štvavých demagogů. Nechápeme, jak je vůbec možné, aby se znovu mohly prosazovat a šířit polednovým vývojem překonané názory nenávislných fanatiků dovolávajících se opět starých praktik třídního

Studentské spolky na brněnské univerzitě v letech 1968–1969

boje a diktatury proletariátu. Žádáme, aby se v nejbližší možné době sešel sjezd KSČ a uskutečnily se volby do Národního shromáždění. Oddalování termínů těchto dvou výchozích, stěžejních bodů naší budoucí vnitřní politiky umožňuje, aby se vzpamatovali a zkonsoolidovali ti, kteří se nikdy nesmíří se ztrátou svého mocenského postavení v tomto státě. Odsuzujeme vydávání tiskovin typu Týdeníku aktualit agentury Novosti, který útočí svými vyhláškami na právní suverenitu Československé republiky. Odsuzujeme špinění čestných lidí, kteří se angažovali pro nápravu politických, hospodářských, kulturních a morálních deformací padesátých let, v tisku Sovětského svazu, Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky, Bulharské lidové republiky, Maďarské lidové republiky, atd. Příčiněním tiskových agentur zejména výše jmenovaných států se nám zdá bod moskevské dohody o tiskové cenze příliš jednostranný, a tedy nepřijatelný. Smlouva, kterou 16. října ~~1968~~ 1968 podepsali předšedové vlád Československa a Sovětského svazu, není již aktem důvěry a zárukou bezpečnosti občanů naší republiky, tím méně stvrzením přátelství obou států na další časy. Nikdy se nesmíme s potupnými smlouvami diktovanými z pozice síly. Chceme žít pro ideály, které otevřely cestu k demokracii a k socialismu s lidskou tváří. Jen tragédie malých, kteří nejsou velcí a zaslepenost velkých, kteří jsou tak malí, může donekonečna trpět pusté fráze o přátelství a bezpečí. Nechceme žít v nejistotě a ve strachu z příštích dnů, chceme žít svobodně, chceme být hrdí na suverenitu a svobodu naší vlasti. Neprofanujeme více slova "přátelství" a "bratrství". Nejme krátkozrací a nechceme být slepí. Za své generační poslání považujeme odkaz posledních minut svobodného vysílání Československého rozhlasu před jeho obsazením okupačními vojsky ~~21.~~ 21. srpna 1968: **Chceme socialismus, ale lidský socialismus!!!!**

V Brně 23. října 1968

170 podpisů

Rezoluce SPF a studentů Filozofické fakulty UJEP reagující na politickou situaci v zemi a odsuzující okupaci ČSSR, 23. 10. 1968

Zdroj: Archiv Masarykovy univerzity

Luděk Navrátil

Shromáždění ke smutečnímu průvodu za Jana Palacha před Filozofickou fakultou UJEP, 25. 1. 1969

Zdroj: Archiv Masarykovy univerzity

Smuteční průvod za Jana Palacha směřující od Filozofické fakulty UJEP na náměstí Svobody v Brně, 25. 1. 1969

Zdroj: Archiv Masarykovy univerzity

Studentské spolky na brněnské univerzitě v letech 1968–1969

Tryzna za Jana Palacha na náměstí Svobody v Brně, 25. 1. 1969

Zdroj: Archiv Masarykovy univerzity